

Motion till riksdagen 2008/09:Ju456

av Luciano Astudillo m.fl. (s)

Användning av övervakningskameror

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn av lagstiftningen för användning av övervakningskameror bör påskyndas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av tillämpningen av den nuvarande lagstiftningen för användning av övervakningskameror.

Motivering

Förra sommaren upphävde länsrätten det tillstånd som Malmö stad fått av länsstyrelsen för att sätta upp övervakningskameror längs det så kallade Stråket från Centralstationen till Möllevångstorget. Man menade att det intrång i enskildas personliga integritet som kamerorna innebar vägde tyngre än trygghetsaspekterna.

Den tekniska utvecklingen möjliggör allt mera övervakning och kontroll. Självklart är det viktigt att hela tiden värna den personliga integriteten. Men vi anser att det är synnerligen bekymmersamt om den blir viktigare än människors trygghet på gator och torg.

Vi menar att den största integritetskränkningen är att utsättas för ett grovt brott. Den ökande kriminaliteten och i synnerhet våldsbrottsligheten är ett av de allra största samhällsproblemen. Det är fullständigt förödande om ett samhälle inte kan garantera sina medborgares liv och säkerhet.

För att komma tillrätta med kriminaliteten krävs åtgärder på väldigt många olika områden. Det handlar om att ge alla medborgare möjligheter till ett anständigt liv med rimliga levnadsförhållanden och om att förändra ungdomarnas värderingar genom bra skolundervisning och goda förebilder. Det handlar om att minimera tillgången till narkotika och ha ett bra samarbete

Fel! Okänt namn på

med krogarna. Det handlar om att sätta upp belysning, beskära buskar och satsa på kollektivtrafiken. Och det handlar om att ingripa snabbt och hårt när ett brott inträffat.

Naturligtvis kan övervakningskameror inte ersätta andra åtgärder. Men de är en pusselbit. Om människor känner sig trygga på stan, skapar det en positiv spiral. Då tar man gärna en kvällspromenad hem istället för taxi. När fler vanliga människor rör sig i natten, känner sig ännu fler trygga att göra det, och så vidare.

Hur många poliser och väktare man än sätter in så skulle det inte räcka. De kan inte vara överallt. Deras närvaro skapar inte heller i sig själv en trygg stadsmiljö där människor vill röra sig. Och att kunna röra sig fritt är i allra högsta grad en del i en människas personliga integritet.

Risken för upptäckt är kriminalpolitikens mest effektiva redskap. Användningen av övervakningskameror har ökat kraftigt under senare år och effekten har varierat. Vid Möllevångstorget i Malmö halverades antalet anmälda våldsbrott och andra personrelaterade brott under det första året efter att man monterat upp övervakningskameror. På andra ställen är effekten mindre. Men Brottsförebyggande rådet (Brå) anser det vara belagt att kameraövervakning av delar av det offentliga rummet kan vara en verksam metod för att få individer att avstå från kriminalitet.

Inspelat bildmaterial kan dessutom användas som bevis för att styrka brott, och kameraövervakning kan bidra till att öka allmänhetens upplevda trygghet. Det är viktigt inte minst från jämställdhetssynpunkt.

Olika opinionsundersökningar visar också att människor idag är positiva till kameraövervakning. I en undersökning från SCB, gjord på uppdrag av Integritetsskyddskommittén, ställdes frågan: "Tycker du att kameraövervakning ska vara tillåten eller otillåten på allmänna platser om det behövs för att få folk att känna sig tryggare av att platser är kameraövervakade?" 90 procent av de tillfrågade svarade positivt. Andelen var i stort sett densamma när frågan avsåg att förhindra eller avslöja enklare brott, som till exempel vandalism och klotter, och den steg till 97 procent när frågan avsåg misshandel, rån, våldtäkt och narkotikaförsäljning.

Kameraövervakning regleras i Sverige sedan år 1977. Idag finns det två överlappande lagar som styr användningen av övervakningskameror och liknande utrustning.

Lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning är tillämplig om man vill kameraövervaka en plats dit allmänheten har tillträde. Då krävs i normala fall tillstånd av länsstyrelsen, som avgör om övervakningen tar tillräcklig hänsyn till den enskildes personliga integritet. Personuppgiftslagen (1998:204) gäller istället på de platser dit allmänheten saknar tillträde, som skolor, bostadshus och arbetsplatser. Här är Datainspektionen tillsynsmyndighet.

När den nuvarande lagen om allmän kameraövervakning skrevs fram var tanken att intresset av att förebygga och utreda brott skulle spela en mer framträdande roll i förhållande till integritetsintresset än i den tidigare lagen. Det blev till exempel enklare för postkontor, banker och butiker att använda sig av kameraövervakning. Om syftet med övervakningen är att förhindra brott och den kamera som ska användas är fast monterad och försedd med fast objektiv,

behöver man inte söka tillstånd, utan det räcker med en anmälan. I samtliga fall gäller att man är skyldig att tydligt anslå att kameraövervakning äger rum.

År 2002 presenterade Kameraövervakningsutredningen en översyn av lagen om allmän kameraövervakning (SOU 2002:110). Man bedömde då att lagstiftningen i huvudsak fungerade väl och lämnade endast små förslag till ändringar, som dessutom fick skarp kritik under remissomgången.

Kameraövervakning var fram tills för några år sedan i stort sett synonymt med CCTV, Closed Circuit Television, som på svenska ofta kallas videoövervakning. Det innebär att en kamera kopplas via kabel till en monitor. Denna bevakas av någon och har eventuellt en inspelningsfunktion. Dessa system finns kvar i till exempel butiker. På skolor används idag ofta system som är en vidareutveckling av CCTV, så kallad visuell händelsebevakning. Detta innebär att skolorna fjärrövervakas med kameror från en larmcentral. Kamerorna aktiveras automatiskt om någon under kvällar eller nätter kommer nära skolans fasad. Bilderna granskas på larmcentralen och vid behov skickas polis, väktare eller brandkår till platsen. På gator och torg kan olika sorters kameror användas, men de ansökningar som Malmö och andra kommuner lämnat in på senare år omfattar så kallade smarta kameror.

Det tillstånd för Malmö stad att övervaka Stråket som länsrätten avslagit handlade om kameror som ska lagra det inspelade materialet i 96 timmar och programmeras så att bostäder och andra ställen som inte är allmän plats maskeras. Bilderna ska krypteras och lagras på en hårddisk som ingen har tillgång till, och för att polisen ska få lov att avkoda dem krävs ett domstolsbeslut.

Tekniken har utvecklats så att det idag är möjligt att förena hårda integritetskrav med verktyg som ökar tryggheten och minskar antalet brott. Vid så kallad integritetsskyddad övervakning kan man till och med använda automatiska bildbehandlingsmetoder för att hitta och ”sudda till” de människor som finns i bilden. Om ett brott inträffar och polisen behöver informationen, kan man ta fram rådata med en nyckel. Men teknikutvecklingen har också fört med sig att det är lättare att kränka individers personliga integritet, när kameror blir allt mindre och tillgängliga för fler och när optiken blir allt bättre och ljuskänsligare.

Samtidigt som tekniken har utvecklats, har det också blivit allt tydligare att lagstiftningen som reglerar kameraövervakning är föråldrad och leder till inkonsekventa beslut. Landskrona kommun fick nyligen tillåtelse att kameraövervaka centrum, Falkenberg likaså, men alltså inte Malmö. Länsrätten ansåg att det inte var klarlagt att risken att drabbas av brott är större just på Stråket.

Detta är ett mycket märkligt argument som ställer i blyxtbelysning den godtycklighet som präglar rättstillämpningen.

Om man räknar efter de områdeskodrutor som polisens statistik baseras på utgör Stråket 1 procent av Malmös yta. På denna yta skedde 36 procent av alla fickstölder/väskryckningar, 37 procent av alla olaga hot och 24 procent av alla våldtäkter/våldtäktsförsök under åren 2003–2005. Under enbart juni, juli och augusti i år har över 220 fall av misshandel, grov misshandel, personrån, fickstölder och väskryckningar inträffat längs Stråket.

Fel! Okänt namn på

Samtidigt som länsrätten använder integritetsargument för att upphäva Malmös tillstånd, har Båstads kommun dessutom kunnat lägga ut en bild från en övervakningskamera vid järnvägsstationen på sin hemsida, en bild som visar ”hur en ungdom stjälar en cykel tidigt en morgon”. Ungdomen är maskerad, men säkert igenkännbar. Samtidigt har Datainspektionen också bestämt att en bostadsrättsförening som vill sätta upp övervakningskameror i till exempel en tvättstuga inte behöver något formellt tillstånd. Och fotbollsklubbar i Stockholm har fått lov att detaljgranska övervakningskameror som filmar arenorna under matcherna samt tre timmar före och efter match.

Denna inkonsekvens är svårbegriplig för medborgarna och riskerar att urholka förtroendet för rättssamhället från såväl trygghets- som integritetssynpunkt.

Justitiekanslern säger i sin inlägga till länsrätten angående Malmö stads tillstånd att kameraövervaka Stråket att kameraövervakning som trygghetsskapande åtgärd inte står i samklang med intentionerna bakom lagstiftningen.

Men när den nuvarande lagen om allmän kameraövervakning skrevs fram var tanken som sagt att intresset av att förebygga och utreda brott skulle spela en mer framträdande roll i förhållande till integritetsintresset än i den tidigare lagen.

Med detta i åtanke menar vi att lagstiftningen som reglerar användningen av övervakningskameror måste moderniseras, i syfte att förena trygghet och personlig integritet. Vi menar att det är positivt att den borgerliga regeringen tillsatt en utredning vars syfte är att modernisera lagstiftningen. Däremot är vi mycket kritiska till den långa utredningstiden. Vi menar också att den borgerliga regeringen redan innan utredningen är färdig och en ny och modernare lagstiftning kan komma till stånd på olika sätt bör kunna förtydliga tillämpningen av nuvarande lag.

Stockholm den 2 oktober 2008

Luciano Astudillo (s)

Leif Jakobsson (s)

Rose-Marie Carlsson (s)

Marie Granlund (s)